

КРАЇНА «ЕЛТЕПОВІЯ»

В історії стародавнього Клеванського замку є одна сторінка тривалістю всього в десять років. Літери на цій сторінці аж ніяк не золоті. З 1979 по 1988 рік тут функціонував ЛТП – лікувально-трудовий профілакторій. Багатьом молодим людям ця аббревіатура мало відома. А між тим, за нею ховається одна із самих ганябних інституцій колишнього Радянського Союзу та її ряду пострадянських держав.

Можливо, із вживанням словом «ганябна» багато хто не погодиться, особливо члени тих родин, які натерпілися від батька чи сина-алкоголіка. Очевидно, останні, як і будь-які важко хворі люди, потребували чи потребують кваліфікованого та ефективного лікування. І все ж...

Коли я зустрічаєся з людьми, які понад 20 років тому працювали на різних посадах у Клеванському ЛТП, їх розповіді утвердили мене у виборі вже заздалегідь прикметника «ганябний» для більш влучної характеристики цього закладу. Що насправді робилося за його стінами, знають лише вони і ті, хто за тими стінами відбував термін «лікування» і «трудоотерапії», себто там сидів.

*Пилю ми спирт, горілку і т.п.,
А потім хлорофос і політуру...
Ех, Соно, я пишу із ЛТП,
Знімаю я свою кандидатуру...
(З пісні)*

У 1981 році мені, молодому майстру будівельного колгоспу «Зоря комунізму», дали дві бригади «елтепівців». Це були люди різного віку – від 30-50-ти. На об'єкт – будівництво другої черги зорянського тепличного комбінату кожного робочого дня їх привозив колгоспний бортовий «газон» з будкою на кузові. Стівля зима і мороз поздає у цей будці була мало комфортною. Разом з «алкоголіками» я часто після роботи під'їжджав тим же «газоном» до Зорі. Ці суворі, неговіркі, одягнені в сині робітні люди, мало звертали увагу на таку дрібницю як холод. Тепер я знаю чому. Вони просто насолоджувалися зустріччям вітром і недовоготривалим відчуттям свободи... Хоч і в робах, але ж люди.

Ще мене тоді вражало, так це відсутність у «елтепівців» агресії. Майже всі вони палили, а деякі говорили взагалі розумні, навіть інтелектуальні речі. Більшість із них люто ненавиділи своїх дружин і дітей.

мент хотіли бути громадянами Франції.

Я не міг стриматися і кожному із своїх підлеглих по будмайданчику задавав одне і те ж питання: «Що робитимете в перший день, коли вийдете на волю?» Відповідь у всіх була одна: «Наплювати».

Це до теми ефективності примусового лікування від алкоголізму. Утім, як я зрозумів, по-суті ніякого лікування в Клеванському ЛТП не було. ЛТП, маючи у своєму складі таке благородне слово як «профілакторій», був одним із гібридів радянської тюрми, закладом із своїми порядками і мораллю, де «алкоголіки» ніколи не ставали пацієнтами. Але їх і зеками не назвав. Найбільш підходяще слово – раб. Раб, з паспортом громадянина СРСР. Цей паспорт, щоправда, на час «лікування» лежав разом з іншими документами у спецагента.

Це була тюрма, у якій сиділи люди, які фактично не скоїли злочину.

Тоді ж на будівництві теплиці я почув від «синіх» роз'яснення щодо значення таких слів як «внтабус», «пенюк», «шмон», «вертухай», «гопник», «обшак» і т.п., що

я, або продовжують пиячити після лікування і систематично порушують при цьому громадський порядок або права інших осіб, підлягають направлено до лікувально-трудоного профілакторію для примусового лікування і трудового перевиховання на строк від 6 місяців до 1 року». Планше максимальний строк збільшили до двох років.

У цьому Указі є дуже цікавий пункт під номером 2, що регламентує як, власне, папери достатні, щоб людину направити в ЛТП. Достатньо було подання місцевого органу внутрішніх справ (читайте – дільничного інспектора міліції), «погодження з прокурором, районом (міським) народним судом при наявності медичного висновку, за клопотанням трудових колективів, держорганів, громадських організацій або близьких родичів».

Під таким «грифом» в ЛТП можна було ув'язати будь-кого. Алкоголік ти чи ні, вирішували кілька осіб на місцевому провінційному рівні. Причому, це були особи, які у принципі могли пити навіть частіше і більше «підсудного». Як правило, вони не цуралися щедрих застіль чи органічних (від слова органі) пиячків. Нині польське зам

ні у кого із колишніх співробітників ЛТП не збереглися фотографії на території закладу. І це не дивно: на режимному об'єкті, яким ЛТП фактично був, щось фотографувати категорично забороняли...

Наказ про утворення на базі Клеванського замку лікувально-трудоного профілакторію з'явився у листопаді 1979 року. До цього у його корпусі розміщувалося СПТУ №23, в народі – бурса, яке справило новосілля у сучасних будівлях біля автодороги Рівне-Луцьк. Вибір місця під ЛТП був цілком законним, адже на той час у замку після «евакуації» СПТУ, збереглися усі приміщення та комуналії. Фортеця знаходилась на підвищенні. Вхід до неї був через єдиний старовинний арочний міст. Достій було побудувати по колу території охорону, знадобити її сигналізацію, поставити на вікна ґрати – тюрма, тобто профілакторій, ітима.

Не випадково, що роком організації ЛТП став 1979-й. У 1980-му у Москві, Києві і Таллінні мали пройти XX-ті Олімпійські ігри. Міністерству внутрішніх справ СРСР і відповідно союзних республік, була дана вказівка зачистити ці міста від криміналітету, алкоголіків, розбійників, наркоманів і т.п. Оскільки пре-

сокий, стрункий, симпатичний крпіван Микола Гаврилович Шилін, і один, і другий були чудовими організаторами. Посади, звичайно, «собачі». Але і на таких посадах можна і треба було працювати сумлінно.

Спочатку із перших «спецподразделів» скотили кілька бригад, які по колу замку будували із сипкатиної цегли триметрову огорожу. Працівники в ЛТП на різних посадах офіцери внутрішньої служби, а охоронний контингент «трудополиців» внутрішні війська. Усі, кого брали на роботу в ЛТП, чи то офіцери чи то цивільні, мали пройти обов'язкові курси. Як правило, офіцерів підбирали як з числа місцевих жителів, так із числа приїжджих. «Приманкою» служив закладений фундамент 16-квартирного житлового будинку в районі колишньої клеванської пекарні. Тобто, підеш працювати в ЛТП – матимеш перспективу одержати житло. Весь обслуговуючий персонал – водії, кухарі, кошегари і т.д. набирали з Клевані та оточуючих сіл – Новоставу, Застав'я. Обслугу що спочатку перевіряли на благонадійність, а перод оформлення на роботу проводили ретельні співбесіди. Займався цим замполіт.

део вердикту про направлення цих «алкоголіків і дебоширів» у Клеванську «санаторію».

Тривалий серед них «алкоголік», тіло яких нагадувало картинку галерею – воно виглядало суцільно синюшим від татувань. Когось вони кликали на імення «Вчитель» чи «Професор», і ці люди, до яких так звертались, якби з них познімати роби і найдешевші шапки-ушанки та нарядити їх у смокінги, дійсно мали б дуже пристойний вигляд.

Б'ївсяся у пам'ять епізод, коли бригада після роботи поверталася «газоном» в ЛТП. Хали мовчки, зосереджено курили. І тут обізався «Вчитель»:

– Я десь читав, що найбільше п'ють і найбільше алкоголіків у Франції... Але там немає жодного ЛТП!

– У-у-у, – пронеслося дружно по кузову вантажівки.

Як вони, Бідолахи, усі в той мо-

Усі українські «кончані» алкоголіки старшого покоління лютою смертю мають ненавидіти документ і тих, хто його підписав, під назвою «Указ Президії Верховної ради Українського РСР від 17 серпня 1966 року «Про примусове лікування і трудове перевиховання хронічних алкоголіків».

Те, що ідеологічно витриману, ззовні чисту картину радянського суспільства «замрузувало» таке масове явище як алкоголізм, навіть та, ідеологічно цюгтлива влада, далі уже замочувати не могла. І ось тоді, на тлі «побажань та пропозицій громадських організацій, колективів трудящих» і з'явився цей Указ, перший пункт якого гласив: «Встановити, що хронічні алкоголіки зобов'язані проходити лікування в лікувально-профілактичних закладах охорони здоров'я. Особи, хворі на хронічний алкоголізм, які ухиляються від добровільного лікуван-

ня період можна було заховати не лише хронічних алкоголіків з елементами дебоширської поведінки. Туди можна було оформити практично усіх, хто для якогось місцевого провінційного вождя був незручною фігурою чи ворогом. Достатньо, аби пив чи випивав. А хто не п'є? Як казав відомий улім кінорежисер Льволик, «за чужої счот п'ють даже трезвенники і язвенники».

Утім, не варто в чомусь звинувачувати виконавців цього Указу, тобто тих людей, які працювали в «системі». Що їм залишалося робити? Іншої системи просто не було. Безумовно, алкоголізм, наркоманія – це ті хвороби, які належать до категорії «чуми», тепер уже 21 століття. У цій статті мова іде не про те, що колієся «образили бідного п'яницю». Мова про те, що існувала і, на жаль, існує система, у згубні цешата якої може потрапити людина нормальна людина.

установи. Тому ЛТП на час виниклих якраз доречні. Тим паче, як у нас ведеться, «зачищали» не лише Москву чи Київ, а і обласні центри. Де гарантія, що капіталісти із «загниваючого Заходу» випадково в них не зупиняться?

Ось на цій хвилі ЛТП у західному регіоні України були створені в Клевані, у Волинській (Луцьк) та Закарпатських областях. Причому, у Львівській області такою закладу не було. У Клеванському «лікуванні» проходив контингент не лише з Рівненщини, а й з Києва. Першим начальником ЛТП в Клевані став татарин за національністю Фарид Ібрагімович Гжиров. Він був справжнім технорем, як кажуть в армії – природжений зам по тилу. До нового призначення працював у колонії особливого режиму в Городищі. Потрапив йому у заступники, як говорили мені колишні співробітники ЛТП, оперативник від Бога – ви-

здатності, його перевели у заступники начальника УВС області по господарській частині. Це посада полковника, а у Клевані він був майором. До речі, капітан, майор – у колишньому Радянському Союзі щ звання котувалися. В Клеванське ЛТП ж начальником надіювати колишнього другого секретаря Дубенського райкому партії, пізніше він очолював Дубенську колонію. Той, розповідають, був організатором такої собі. Але вмів підбирати хороших помічників. Організувати – значить, заставити підлеглих виконувати ту роботу, яку ти сам би виконав сам. Звичайно це жарт, а якщо серйозно – незабаром в ЛТП були створені три так звані загони, кожен чисельністю 120-150 «пацієнтів». Максимальна ж наповненість закладу одного року становила 510 чоловік.

В.ПАРФЕНЮК,
фото з архіву редакції.
Далі буде.